

สถานภาพการทำงานและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ
ของแรงงานเด็กไทยในจังหวัดเชียงราย ปี 2544

นางสาว พัชรินทร์ สุริยะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-170-297-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

31 S.A. 2546

I 20445891

WORK SITUATION AND ACCESSIBILITY TO HEALTH SERVICES
OF THAI CHILD LABOUR IN CHIANG RAI, 2001

Miss Patcharin Suriya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Community Medicine

Department of Preventive and Social Medicine

Faculty of Medicine

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-170-297-3

พัชรินทร์ สุริยะ : สถานภาพการทำงานและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของแรงงานเด็กไทยในจังหวัด
เชียงใหม่ ปี 2544. (WORK SITUATION AND ACCESSIBILITY TO HEALTH SERVICES OF
THAI CHILD LABOUR IN CHIANG RAI, 2001) อ. ที่ปรึกษา : รศ.นพ.องอาจ วิพุทธศิริ,
อ. ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์, 188 หน้า. ISBN 974-170-297-3.

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการทำงานและการเข้าถึง
บริการสุขภาพทั้ง 5 ด้านได้แก่ การรับข้อมูลข่าวสาร, การเดินทาง, ระยะเวลา, คุณภาพบริการ และค่าใช้จ่ายของ
แรงงานเด็กไทยในจังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2544 ถึง กุมภาพันธ์ 2545 กลุ่มตัวอย่างเป็น
แรงงานเด็กไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 500 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม 453 คน เปรียบเทียบความ
แตกต่าง โดยใช้ Unpaired t – test , Mann – Whitney U – test, One – way ANOVA และ Kruskal - Wallis H
test.

ผลการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กมีอายุเฉลี่ย 16.43 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา 49.00 % รายได้
เฉลี่ยของครอบครัว 3,288.55 บาท/เดือน แรงงานเด็กส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม 46.30 % ชั่วโมงการ
ทำงานเฉลี่ย 8 ชั่วโมง 51 นาที/วัน รายได้เฉลี่ยของแรงงานเด็กคือ 1,919.49 บาท/เดือน มีความสุขกับงานที่ทำ
27.10 % ไม่มีสวัสดิการการทำงานใดเลยจากนายจ้างถึง 45.79% ประเด็นการเข้าถึงบริการสุขภาพ ในแต่ละด้าน
พบว่าค่าใช้จ่ายของการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเดินทาง ระยะเวลา คุณภาพบริการ และ
ค่าใช้จ่าย เป็น 3.66, 3.71, 3.27, 3.55 และ 3.41 ตามลำดับ โดยเฉพาะแรงงานเด็กที่มีความเดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่าย
ในการรักษาพยาบาล 45.79% เมื่อพิจารณาการเข้าถึงบริการสุขภาพในด้านกับปัจจัยส่วนบุคคล สภาพครัวเรือน
สถานภาพการทำงาน และภาวะสุขภาพ พบว่า แรงงานเด็กมีคะแนนเฉลี่ยของระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพด้าน
ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p < 0.05$) ตามชั่วโมงการทำงาน สวัสดิการจากนายจ้าง
คะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านการเดินทางแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p < 0.05$) ตามอายุ
อาชีพหลักของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ฐานะการเงินประเภทของงาน และสวัสดิการจากนายจ้าง
คะแนนเฉลี่ยของระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านระยะเวลาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(< 0.001) ตาม
อาชีพหลักของครอบครัว คะแนนเฉลี่ยของระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านคุณภาพบริการแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ($p < 0.05$) ตามอาชีพหลักของครอบครัว สวัสดิการจากนายจ้าง คะแนนเฉลี่ยของระดับการเข้าถึง
บริการด้านสุขภาพด้านค่าใช้จ่ายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ตามสถานภาพสมรส อาชีพของ
ครอบครัว สวัสดิการจากนายจ้าง ความรู้สึกกับงาน

จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าแรงงานเด็กประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีสวัสดิการจากนายจ้างซึ่งมีผลต่อ
สถานภาพการทำงานและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ โดยเฉพาะเกี่ยวกับระยะเวลาที่รอรับบริการ ความคุ้มค่าของ
บริการที่ได้รับกับค่าใช้จ่าย และขั้นตอนของการรับบริการ

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

437 52446 30 : MAJOR COMMUNITY MEDICINE

KEY WORD: WORK SITUATION/ACCESSIBILITY/HEALTH SERVICES/THAI CHILD LABOUR/CHIANG RAI

PATCHARIN SURIYA : WORK SITUATION AND ACCESSIBILITY TO HEALTH SERVICES OF THAI CHILD LABOUR IN CHIANG RAI, 2001. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. DR ONG-ARJ VIPUTSIRI, THESIS COADVISOR : ASST. PROF. SOMRAT LEARTMAHARIT, 188 pp. ISBN 974-170-297-3.

The purposes of this study were to explore work situation and accessibility to Health Service of Thai Child Labour in Chiang Rai, particularly in five dimensions : information, travel, length of service time, quality of service and payment. The study was conducted with 453 respondents out of 500 child labours, during November 2001 to February 2002. Unpaired t – test , Mann – Whitney U – test, One – way ANOVA and Kruskal - Wallis H test were used for statistical analyses.

The results of this study showed that subjects were 16.43 years old on average, most of them finished primary school (49.00%), family incomes were 3,288 bahts per month. About 46 % of them working in agricultural section. Working hour was 8 hours 51 minutes on average, incomes were 1,919 bahts per month, happiness in work 27.10 % and 48.60 % no welfare. It was found that the mean score of five dimensions were 3.66, 3.71, 3.27, 3.55 and 3.41, 45.79 % of them stated trouble with payment. The items of accessibility to health service, information dimension was significantly difference by working hour, welfare ($p < 0.05$), travel dimension was significantly different by age, occupation of family, number of family, status of family finance, type of work and welfare ($p < 0.05$). Length of service time and quality of services dimension were significantly different by occupation of family ($p < 0.001$). Service cost dimension was significantly different by marital status, occupation of family, welfare and feel of work ($p < 0.05$).

These findings indicated that low incomes and welfare may affect work situation and accessibility to health services, especially waiting time, cost effectiveness and service quality process. Those child labour quality of life needs more concern from all related agencies.

Department of Preventive and Social Medicine Student's signature.....*Patcharin Suriya*
Field of study Community Medicine Advisor's signature.....*Assoc. Prof. Dr. Ong-Arj Viputsiri*
Academic year 2001 Co-advisor's signature.....*Asst. Prof. Somrat Leartmaharit*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ นายแพทย์องอาจ วิพุทธศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และรองศาสตราจารย์นายแพทย์พรชัย สิทธิศรัณย์กุล ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือ และให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์แพทย์หญิงทสสนี นุชประยูร ที่กรุณาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ แพทย์หญิงอินทรา พัวสกุล ที่กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ คุณมณูญ สุขศรีจันทร์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดเชียงราย ที่กรุณาประสานงานกับบัณฑิตอาสา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณ บัณฑิตอาสา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้ช่วยวิจัยทุกท่าน ที่ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี รวมทั้งแรงงานเด็กทุกคนที่กรุณาให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ เพื่อน รุ่นน้องนิสิตปริญญาโท ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาการทำวิจัย

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านในครอบครัว สุริยะ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดเวลา

พัชรินทร์ สุริยะะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิด.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
คำสำคัญ.....	6
นิยามเฉพาะของคำศัพท์ในการวิจัย.....	6
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	6
ปัญหาทางจริยธรรม.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
อุปสรรคและมาตรการในการแก้ไข.....	7
2. ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเรื่องพัฒนาการและความต้องการพื้นฐานของแรงงานเด็ก.....	8
แนวคิด ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องแรงงานเด็ก.....	12
สถานภาพการทำงานของแรงงานเด็ก.....	25
สวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย.....	26
การเข้าถึงบริการสุขภาพ.....	36
ข้อมูลจังหวัดเชียงราย.....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57

	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	66
รูปแบบการวิจัย.....	66
ระเบียบวิธีวิจัย.....	66
ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย.....	70
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลและสภาพครัวเรือน.....	73
ส่วนที่ 2 ข้อมูลสถานภาพการทำงาน.....	76
ส่วนที่ 3 ภาวะสุขภาพ.....	82
ส่วนที่ 4 การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ.....	87
ส่วนที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของแรงงานเด็กตาม ปัจจัยส่วนบุคคล, สภาพครัวเรือน, สถานภาพการทำงาน และภาวะสุขภาพ.....	103
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	148
สรุปผลการวิจัย.....	148
อภิปรายผลการวิจัย.....	155
ข้อเสนอแนะ.....	165
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	168
รายการอ้างอิง.....	169
ภาคผนวก.....	176
ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม.....	177
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	188

สารบัญญัตินี้

ตาราง	หน้า
1.1 จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อ ม. 1 และ ม. 4 จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2539 – 2544.....	2
2.1 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ จังหวัดเชียงราย ปี 2543.....	53
2.2 จำนวนบุคลากรสาธารณสุขกระจายตามหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และอัตราส่วนบุคลากรต่อจำนวนประชากร จังหวัดเชียงราย ปี 2543.....	55
2.3 จำนวนและร้อยละของความครอบคลุมสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล ของประชาชน จังหวัดเชียงราย ปี 2543.....	56
3.1 จำนวนแรงงานเด็กไทยกระจายตามอำเภอ, ตำบลที่สุ่มเลือกได้.....	66
3.2 แสดงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
4.1 จำนวนของแรงงานเด็กที่ตอบแบบสอบถามกระจายตามอำเภอ,ตำบล และหมู่บ้าน.....	72
4.2 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและสภาพครัวเรือน.....	73
4.3 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กจำแนกตามสถานภาพการทำงาน.....	77
4.4 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กจำแนกตามภาวะสุขภาพ.....	82
4.5 ร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของแรงงานเด็กตามระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพใน ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จำแนกตามรายชื่อ.....	88
4.6 ร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของแรงงานเด็กตามระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพใน ด้านการเดินทาง จำแนกตามรายชื่อ.....	89
4.7 ร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของแรงงานเด็กตามระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพใน ด้านระยะเวลา จำแนกตามรายชื่อ.....	90
4.8 ร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของแรงงานเด็กตามระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพใน ด้านคุณภาพบริการ จำแนกตามรายชื่อ.....	91
4.9 ร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของแรงงานเด็กตามระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพใน ด้านค่าใช้จ่าย จำแนกตามรายชื่อ.....	92
4.10 สรุปคะแนนเฉลี่ยของแรงงานเด็กตามระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพรายด้าน.....	92
4.11 ร้อยละของแรงงานเด็กตามการใช้บริการสุขภาพด้านการส่งเสริมสุขภาพ.....	93
4.12 ร้อยละของแรงงานเด็กตามการใช้บริการสุขภาพด้านความรู้การส่งเสริมสุขภาพ.....	96
4.13 ร้อยละของแรงงานเด็กตามการใช้บริการสุขภาพด้านการรักษาพยาบาล.....	100
4.14 ร้อยละของแรงงานเด็กตามการใช้บริการสุขภาพด้านการฟื้นฟูสภาพร่างกาย.....	102
4.15 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และระดับนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	104

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.31 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านค่าใช้จ่าย และระดับนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	131
4.32 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านค่าใช้จ่าย และระดับนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามสภาพครัวเรือน.....	133
4.33 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านค่าใช้จ่าย และระดับนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามสถานภาพการทำงาน.....	135
4.34 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านค่าใช้จ่าย และระดับนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามภาวะสุขภาพ.....	136
4.35 สรุปผลการทดสอบความแตกต่างของการเข้าถึงบริการสุขภาพรายด้าน จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล, สภาพครัวเรือน, สถานภาพการทำงาน และภาวะสุขภาพ.....	137
4.36 สรุปผลการทดสอบความแตกต่างของการเข้าถึงบริการสุขภาพรายข้อ จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล, สภาพครัวเรือน, และสถานภาพการทำงาน.....	141
4.37 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ในการเข้าถึงบริการสุขภาพของสถานบริการของรัฐ.....	144
4.38 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ในการเข้าถึงบริการสุขภาพของสถานบริการของเอกชน.....	145
4.39 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอนะ ในการเข้าถึงบริการสุขภาพของสถานบริการของรัฐ.....	146
4.40 จำนวนและร้อยละของแรงงานเด็กที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอนะ ในการเข้าถึงบริการสุขภาพของสถานบริการของเอกชน.....	147

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิประกอบ	หน้า
แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิด.....	5
แผนภูมิที่ 2.1 ระบบสาธารณสุขของประเทศ.....	35
แผนภูมิที่ 2.2 แบบแผนพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ.....	37
แผนภูมิที่ 2.3 Aday and Andersen's health System Model.....	40
แผนภูมิที่ 2.4 รูปแบบการเข้าถึงบริการสุขภาพ.....	42
แผนภูมิที่ 2.5 ความสัมพันธ์ส่วนประสมการตลาด.....	49